

ارزیابی بازنویسی‌های حماسی مضحک برای نوجوانان، مطالعه موردی آثار بازنویسی موش و گربه

پریا انصاری* ID

دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی رودهن، تهران، ایران

شهین اوجاق‌علیزاده** ID

دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی رودهن، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

قدمعلی سرامی*** ID

دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی زنجان، تهران، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۴/۳۱

تاریخ تأیید مقاله: ۱۴۰۳/۷/۲۱

چکیده

یکی از اشکال ادبی طنز، حماسه مضحک است که در آن اعمال و کنش‌های پیش‌پافتاده و معمولی، با لحنی فاخر و به‌سبکی حماسی بیان می‌شود. این سبک که بر بستر گفتمان انتقادی قرار دارد، پیوند فرم حماسی و درون‌مایه طنزآمیز را در بستر کنش‌های آشنایی‌زدایانه ارائه می‌دهد. موضوعی که می‌تواند جذابیت مطلوبی را برای نوجوانان به دلیل شرایط خاص سنی آن‌ها که در مرحله شکل‌گیری شخصیت قرار دارند، به وجود آورد. اگرچه متاسفانه به ظرفیت‌های بی‌بدیل حماسه مضحک در حوزه بازنویسی ادب نوجوان، توجه چندانی نشده است. مقاله حاضر، به منظور پاسخ به این نیاز به ارائه ظرفیت‌های حماسه مضحک در بازنویسی برای ادب نوجوان پرداخته است. بدین منظور مشخصه‌های رشد نوجوان ارزیابی شده و شاخص‌های بازنویسی آثار حماسی مضحک، سازگار با قابلیت‌های ذهنی و توانمندی‌های ادراکی نوجوان امروز از منظر طنز جمع‌بندی شده است. در پایان، ارزیابی کفایت یا عدم‌کفایت کاربرد شاخص‌های توسعه‌یافته در تحلیل دو نمونه بازنویسی‌شده حماسه مضحک موش و گربه شیخ‌بهایی و عبیدزاکانی ارائه شده است. برای این تحلیل از روش مجموع وزنی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که بازنویسی اثر موش و گربه شیخ‌بهایی امتیاز بالاتری را از منظر شاخص‌های طنز با تأکید بر کنش‌های آشنایی‌زدایانه، اغراق و افراط کسب می‌نماید و ظرفیت مناسب‌تری را برای خوانش گروه سنی نوجوان ایجاد نموده است. روش این پژوهش

* pariya.ansari@iau.ac.ir

** alizade@riau.ac.ir

*** gsarami@gmail.com

توصیفی تحلیلی است که با استقصاء در متون و استناد به آن‌ها، تجزیه شاخص‌ها و تحلیل محتوا صورت گرفته است.

واژه‌های کلیدی: ادبیات نوجوان، حماسه مضحک، بازنویسی، نظریه‌های طنز، موش و گربه

۱ - مقدمه

دوره نوجوانی با شناخت دنیای اطراف در تعامل جدی است. نوجوان در حال رشد و یادگیری است و با توجه به مقتضیات سنی خود می‌خواهد مانند بزرگسالان رفتار کند، درعین حال از دوره کودکی فاصله چندانی نگرفته است. ادبیات می‌تواند راه‌گشای زندگی و وسیله‌ای برای کسب لذت، عبرت‌آموزی و تجربه‌اندوزی او قلمداد شود و به گونه‌ای مددکار او برای درک بهتر جهان و شناخت هنجارهای رفتاری، اجتماعی و شخصیتی باشد. داستان یکی از عوامل اثرگذار حوزه ادبیات نوجوان و بهترین وسیله برای آموزش مهارت‌های زندگی است که دریچه‌های جدیدی را به روی نوجوانان می‌گشاید (کاشفی خوانساری، ۱۳۹۶). بسیاری از صاحب‌نظران بر این باورند، داستان‌هایی اثرگذاری بیشتری بر نوجوانان دارند که موضوع آن‌ها مربوط به نوجوانان و موردعلاقه آن‌ها باشد و به آموزش مستقیم نپردازد تا بتواند به گسترش افق ذهنی و خلاقیت کمک کند. نوجوان زبان خاص خود را دارد و نویسنده نوجوان برای نزدیک شدن به دنیای او باید از آن زبان استفاده کند. استفاده از دایره واژگان متناسب با تجربه نوجوان و شخصیت‌ها باید برای نوجوان قابل لمس و پذیرش باشد. ذهن این طبقه سنی، برای درک پدیده‌های انتزاعی کامل آمادگی دارد. نوجوان می‌تواند خود را جای دیگری بگذارد و از زاویه دیگران به مسائل نگاه کند (انصاری و فرزاد، ۱۳۹۷).

در بین انواع مختلف ادبی، طنز یکی از فروع ادبیات انتقادی و اجتماعی است. از یک نگاه، معنی عمومی‌تر واژه طنز شامل شوخ‌طبعی، مسخره‌کردن و طعنه‌زدن مدنظر بوده است که معادل واژه هومور (humor) غربی است. در نگاهی دیگر که به معنی امروزی آن نزدیک‌تر است، جنبه انتقاد غیرمستقیم اجتماعی با چاشنی خنده از واژه طنز درنظر آورده می‌شود که شامل جنبه‌های تعلیمی و اصلاح‌طلبی می‌باشد. طنز در این نگاه، از واژه ساتیر (satire) اروپایی اخذ شده است که در حقیقت اعتراضی است بر مشکلات و نابسامانی‌ها که در یک جامعه وجود دارد و گویی جامعه و مسئولان امر نمی‌خواهند این اعتراض‌ها را مستقیم و بی‌پرده بشنوند (تجبر، ۱۳۹۰: ۳۳). یکی از مهم‌ترین زیرمجموعه‌های نوع ادبی طنز، نقیضه یا پارودی (parody) است که از قدیمی‌ترین اشکال طنزپردازی ادب فارسی بوده و نیز موردتوجه غربیان قرار داشته است. انوشه در فرهنگ‌نامه ادبی فارسی در تعریف نقیضه می‌نویسد: «نقیضه گونه‌ای جواب است که به تقلید از اثر ادبی دیگری گفته شده و در آن، شاعر یا نویسنده نقیضه‌ساز، ضمن شباهت نقیضه با اثر/متن تقلیدشده، سبک، لحن یا افکار شاعر/نویسنده را مسخره می‌کند تا خنده‌دار نشان دهد» (انوشه، ۱۳۸۱: ۱۳۷۶). در عین حال حماسه مضحک به‌عنوان یکی از مهم‌ترین زیرمجموعه‌های این نوع ادبی مطرح است که در آن اعمال و کنش‌های پیش‌پاافتاده و معمولی، با لحنی فاخر و به سبکی حماسی بیان می‌شود. حماسه مضحک بر بستر گفتمان انتقادی قرار دارد و حاصل پیوند شکل حماسی و درون‌مایه طنزآمیز با رویکردی خلاقانه است. در سبک حماسی معمول، به‌واسطه انتظار جدال خیر و شر با تاکید بر داستان‌های پهلوانی، تقابل‌های واضحی در ساختار و شخصیت‌های داستان ایجاد می‌شود (خلیلی جهاتیغ و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۹-۱۵۴). برای مثال در داستان معروف رستم و اسفندیار در شاه‌نامه، تقابل دو شخصیت اصلی بر اساس معیارهای زندگی اصیل و غیراصیل از جمله شاخص‌هایی نظیر رویتنی و

آسیب‌پذیری، صداقت و پنهان‌کاری، فروتنی و گردن‌کشی و مسئولیت‌پذیری در برابر نامستولی تعریف می‌شود (قریشی، ۱۴۰۰: ۲۲۵-۲۴۹). در حماسه مضحک اما، به کمک وارونگی محتوا و شکل حماسه فاخر و تلفیق گفتمان‌های طنز و حماسه، ناهم‌سازی میان موضوع و سبک یک اثر در قالبی طنزآلود و به کمک عنصر ناسازگاری حاصل می‌شود.

مروری بر تحقیقات انجام پذیرفته در زمینه حماسه مضحک در ادب فارسی نشان می‌دهد که این نوع ادبی به‌ویژه از منظر ظرفیت‌های خوانش و بازنویسی توسط طبقه سنی نوجوان کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد که حماسه مضحک در ادبیات نوجوان مفهومی جدید و نوپاست و به دلیل شرایط خاص سنی نوجوانان که در مرحله شکل‌گیری شخصیت قرار دارند؛ چگونگی اثرگذاری داستان‌های حماسی مضحک بر آنان نیازمند مطالعه‌ای دقیق و منسجم است. از مهم‌ترین دلایل نوپا بودن این مفهوم می‌توان به محدودیت‌های سنی نوجوان (مرز بین کودکی و بزرگسالی)، بی‌توجهی نویسندگان به طنز و تصور اشتباه برخی از بزرگسالان از واژه مضحک اشاره کرد. نوجوان به غیر از هزل و فکاهه از طنز مضحک هم لذت می‌برد، طنزی که به دنیای بزرگسالان نزدیک است. شاید برخی از مسائل دغدغه این طبقه خاص نباشد، اما از خواندن آن‌ها لذت می‌برد. زیرا به این وسیله خود را به بزرگ‌ترها نزدیک‌تر می‌بیند. نوجوان در این سن به نوعی دنبال به‌چالش کشاندن بزرگسالان است. نوجوان که بدخلقی و ناسازگاری از ویژگی‌هایش است، سخت‌تر می‌خندد. نوجوان با طنزهایی که شخصیت‌های انسانی دارد بیشتر ارتباط برقرار می‌کند و دروغ‌ها و ریاکاری‌ها و رفتارهای ناهنجار را تشخیص می‌دهد و از افشای آن‌ها به زبان طنز بسیار لذت می‌برد. به همین دلیل ادبیاتی که مربوط به خوانش نوجوان در بستر حماسه مضحک می‌شود، نیازمند توجه و بررسی بیشتری است.

در عین حال دو مشکل اساسی در این زمینه به چشم می‌خورد. اول آن که سهم آثار بازنویسی شده حماسه مضحک نوجوان به مراتب از سایر آثار از جمله آثار حماسی و تعلیمی کمتر است. دوم آن که این بازنویسی‌ها متأسفانه در القای صحیح زبان و لحن و فضا به مخاطب چندان موفق نبوده‌اند و در بیشتر موارد بی‌توجه به اصول و بدون سازگاری با مشخصه‌های رشد نوجوان ارائه شده‌اند. از این رو ضرورت تبیین نظام‌مند اصول و قواعد الزامی در امر بازنویسی آثار حماسی مضحک باتاکید بر مشخصه‌های رشد و نیز توجه ویژه به ویژگی‌های نوجوان امری ضروری است. مقاله پیش‌رو پاسخی به این نیاز اساسی است و بر آن است تا اصول و قواعد کارآمد و فنی بازنویسی متون داستانی حماسی مضحک برای مخاطب نوجوان امروز را منطبق بر جنبه‌های رشد تبیین و سازماندهی گرداند. براساس چارچوب توسعه داده شده، ارزیابی نمونه‌هایی از بازنویسی‌های حماسه‌های مضحک موش و گربه عبید زاکانی و شیخ بهایی برای خواندن نوجوانان در دستور کار قرار گرفته است و در پایان تفسیر نتایج و جمع‌بندی ارائه شده است. دلیل انتخاب آثار بازنویسی موش و گربه، ظرفیت‌های بسیار بالای این آثار کهن برای بهره‌برداری طبقه نوجوان و نیز سازگاری با روحیات و نیازهای خوانش آن‌ها است.

۲- پیشینه تحقیق

نمونه‌های متعددی از آثار به نام حماسه مضحک در سطح بین‌المللی و ملی را می‌توان بیان نمود. برای مثال از مهم‌ترین آثار حماسه مضحک جهان می‌توان به نبرد قورباغه‌ها و موش‌ها (منسوب به هومر)، دون کیشوت (اثر سروانتس)، هتک حرمت دلو (الساندرو تاسونی)، تجاوز به طره گیسو (الکساندر پوپ)، موش و گربه (گوتترگراس) و حاشیه‌ای بر دفتر شکست (نزار قبانی) اشاره داشت. همچنین از حماسه‌های مضحک ادبیات فارسی می‌توان به موش و گربه (عبید زاکانی)، پند اهل دانش و هوش به زبان گربه و موش (شیخ بهایی)، رساله هزلیات- قصیده رجز (نسیم شمال)، دیوان اشعار- قصیده کیک نامه (محمدتقی بهار)، مرد و مرکب (مهدی اخوان ثالث)، حماسه مگس‌کش (اسماعیل خویی) و دایی جان ناپلئون (ایرج پزشک‌زاد) اشاره نمود. موضوعی که ظرفیت‌های بسیار مناسب بازنویسی برای مخاطب نوجوان را بیش‌ازپیش نشان می‌دهد.

از جمله مقاله‌های مستقل تحلیلی در مورد حماسه مضحک می‌توان به «بررسی و تحلیل حماسه‌های مضحک و گونه‌های آن در زبان فارسی» (محمدی و تسلیم جهرمی، ۱۳۹۳) و «حماسه مضحک» (قاسم زاده، ۱۳۷۲) اشاره نمود که در جریان آن، حماسه‌های مضحک ادب فارسی براساس قدمت، حجم، قالب، زبان و بیان بررسی شده است. از جمله نتایج اصلی به‌دست‌آمده در زمینه ویژگی‌های برجسته حماسه‌های مضحک فارسی در این تحقیقات می‌توان به تقلید طنزآمیز از شاهنامه فردوسی، قهرمانان مضحک، ناهمسانی زبان با موضوع، ابزارهای مضحک جنگی، رجزخوانی‌های خنده‌دار، غلوهای مطایبه‌آمیز و تصویرپردازی‌های طنزآمیز اشاره نمود. تحلیل موردی و بررسی تطبیقی برخی از حماسه‌های مضحک مطرح نیز در سال‌های اخیر ارائه شده است. برای مثال نعمتی و ستاری (۱۳۹۷)، تحلیل طنزپردازی در سه حماسه مضحک منظوم موش و گربه، مزعفر و بغرا، و صوف و کمخارا ارائه نموده‌اند که باتاکید بر ناسازگاری‌های گفتمانی و معنایی صورت گرفته است. در این تحقیق نتیجه گرفته شده است که انتقاد در ناسازگاری گفتمانی، در دو کارکرد نقد قدرت حاکمه و ارزش‌های اجتماعی در نوسان است و در این بخش، طنزپردازان به شرح نمادینی از اوضاع جامعه و بیان اصلی‌ترین نیازهای جامعه خود می‌پردازند و با ایجاد ناسازگاری معنایی با نقد ضدقهرمان و رداییل موجود در اجتماع، عوامل عدم‌پیشرفت جامعه را به مخاطب یادآور می‌شوند. بررسی تطبیقی دو حماسه مضحک موش و گربه و تجاوز به طره گیسو نیز با تاکید بر تحلیل‌های ساختاری و محتوایی آثار توسط عرب‌نژاد و همکاران (۱۳۹۷) ارائه شده است. این تحقیق به بیان نقاط مشترک و متفاوت میان حماسه مضحک در ادبیات فارسی و انگلیسی پرداخته و درنهایت با تحلیل محتوی و ساختار دو اثر، نتیجه گرفته است که منظومه انگلیسی با قوت و مایه بیشتری توانسته به واسازی عناصر حماسه فاخر دست یابد و از ساختار منسجم‌تری در نقض حماسه فاخر برخوردار است. نمونه بررسی و تحلیل ژانر حماسه مضحک با تکیه بر آثار منتخب محمدرضا شمس نیز با بهره‌گیری از شگردهای طنزپردازی، تصویرپردازی، روزآمد کردن زبان، افزودن بخش‌های فرعی و استفاده از نظریه نظام معصومیت و تجربه، توسط نصرآزادانی و پورعماد (۱۳۹۷) ارائه شده است. نمونه بررسی و تحلیل ژانر حماسه مضحک با تکیه بر آثار منتخب محمدرضا شمس نیز با بهره

گیری از شگردهای طنز پردازی، تصویرپردازی، روز آمد کردن زبان، افزودن بخش‌های فرعی و استفاده از نظریه نظام معصومیت و تجربه، توسط نصرآزادانی و پورعماد (۱۳۹۷) ارائه شده است. در جریان تحقیق به این پرسش پاسخ داده شده است که چگونه ژانر حماسه مضحک از ادب عامه به ادبیات کودک و نوجوان انتقال یافته و آسیب‌شناسی بازنویسی ژانر حماسه مضحک در ادبیات کودک و نوجوان از منظر بی‌توجهی مولفان به ژانر و به‌کارگیری روش‌های روزآمد داستان‌نویسی اشاره شده است. اگرچه نتایج ارزش‌مندی طی مقاله‌های مذکور حاصل شده است، اما شاخص‌های اصلی حاکم بر سبک حماسی مضحک در گستره بازنویسی ادبیات نوجوان به‌صورت نظام‌مند و آن‌گونه که شایسته است، مورد بررسی قرار نگرفته است. بنابراین می‌توان بیان نمود که در زمینه پژوهش ژانر حماسه مضحک با رویکرد بازنویسی برای مخاطب نوجوان، اثر پژوهشی موثری در دست نیست.

۳- روش تحقیق

روش این پژوهش توصیفی تحلیلی است که با رویکرد کتابخانه‌ای به استقصاء در متون و استناد به آن‌ها و درادامه تجزیه شاخص‌ها و تحلیل محتوا می‌پردازد. براین اساس ضمن ارائه تعریفی از نوجوانی، ادبیات نوجوان، حماسه مضحک و بیان شگردهای آن بر اساس نظریه‌های موجود در طنز، به جمع‌بندی و ارائه معیارهای مطلوب بازنویسی آثار حماسی مضحک در ادب کهن فارسی می‌پردازد و ظرفیت‌های بی‌بدیل داستانی آن را با نگاهی مقایسه‌ای با توجه به نظریه‌های طنز زبان‌شناختی و غیرزبان‌شناختی بررسی می‌کند. در پایان، نمونه‌هایی از کاربرد معیارهای توسعه‌یافته در تحلیل آثار بازنویسی‌شده طنز موش و گربه عبید زاکانی و شیخ بهایی بررسی می‌شود.

۴- مبانی و مفاهیم نظری تحقیق

۴-۱- دوره نوجوانی و مشخصه‌های رشد

براساس مشخصه‌های رشد طبقه سنی نوجوان، مشخصات خاص، بحران‌های معین و عواطف مشخصی برای این طبقه قابل شناسایی است. با استناد به روان‌شناسان مطرح همچون زیگموند فروید (Sigmund Freud)، اریک اریکسون (Erik Erikson)، ژان پیاژه (Jean Piaget) و لارنس کلبِرگ (Lawrence Kohlberg)، ویژگی‌های نوجوانان را می‌توان به قرار زیر جمع‌بندی نمود (انصاری و فرزاد، ۱۳۹۷: ۵۰-۱۳، احدی و بنی‌جمالی، ۱۳۸۷: ۱۸۴-۱۲۵):

- رشد شناختی پیاژه: مرحله عملیات صوری (قیاسی)، ۱۲ سال تا بزرگسالی با ویژگی‌های:

- ✓ شروع تفکر در مطالب مجرد و فرضی و استدلال قیاسی؛
- ✓ دارای ویژگی‌های قابلیت انعطاف بیشتر، منطق و نظام‌مندی؛
- ✓ امکان تصور راه‌حل‌های یک مسأله از نقطه‌نظرهای مختلف؛
- ✓ امکان اندیشه در مورد مسائل مجرد مثل فضا و زمان؛
- ✓ ایجاد یک نظام ارزشی درونی و نیز احساسی از داوری اخلاقی.

- رشد اجتماعی اریکسون: مرحله احساس هویت در برابر آشفتگی، ۱۲ سال تا جوانی با ویژگی‌های:
- ✓ احساس سرگشتگی، گنجی و عدم تعادل به علت بحران بلوغ و تغییرات جسمانی و روانی؛
 - ✓ تحت الشعاع قرار گرفتن نیروهای جنسی و تخیل در مورد آن به دلیل ترشحات هورمونی؛
 - ✓ دستیابی به احساس هماهنگی و وحدت درونی به عنوان مشکل اساسی؛
 - ✓ تلاش و اندیشه برای کشف و تثبیت شخصیت.
- رشد اخلاقی کلبرگ: سطح پساتعارفی (بعد از بلوغ عقلی و شکل‌گیری فردیت) با ویژگی‌های:
- ✓ توجه به پیمان اجتماعی (رعایت اخلاق در راستای رفاه همگان و نفع همه؛ احترام به حرمت و فردیت افراد)؛
 - ✓ پای‌بندی به اصول اخلاقی (جوشش اخلاقی بودن از درون فرد و نه جامعه، بر مبنای اصول وجدانی فردی فارغ از موقعیت برای شرم‌نדה‌نشدن پیش خود.
- رشد روانی جنسی فروید: مرحله جنسی یا تناسلی (از دوران بلوغ تا مرگ) با ویژگی‌های:
- ✓ بالغ شدن بدن از نظر فیزیولوژیکی و میل جنسی شدیدی به جنس مخالف؛
 - ✓ تعیین هدایت فرد به زندگی بهنجار (متعادل، صمیمی، مهربان و نوع‌دوست)؛
 - ✓ رشد توجه به خوش‌بختی دیگران؛
 - ✓ برقراری تعادل بین جنبه‌های مختلف زندگی.
- با مرور مراحل رشد نوجوان از دیدگاه روان‌شناسان مختلف می‌توان مشاهده نمود که مخاطب نوجوان نیازمند پاسخگویی به کنش‌های به حق خود در جریان این دوره زندگی است. بنابراین هر ابزار فرهنگی از جمله ادبیات باید در راستای پاسخ صحیح به این نیازهای سرنوشت‌ساز عمل کند. با این نگاه، ویژگی‌های اصلی مربوط به کتاب‌های گروه‌های سنی دوره نوجوان را می‌توان به قرار زیر در نظر آورد:
۱. چهار عامل جنسیت، سن، هوش و شرایط اجتماعی در انتخاب کتاب موثر است.
 ۲. دختران بیشتر به داستان‌های احساسی و پسران بیشتر به داستان‌های ماجراجویی علاقه‌مند هستند.
 ۳. ویژگی مشخص این مخاطب قهرمان‌پرستی است.
 ۴. علاقه بیشتر به داستان‌های بلند شامل داستان‌های واقع‌گرا مانند داستان‌های واقعی حیوانی، تاریخی، مسائل نوجوانان، ماجراجویی با اکتشاف سخت و عاشقانه مدنظر این مخاطب است.

۲-۴- انگیزه‌های خواندن در مخاطب نوجوان

در نظام سنتی و پیش از دوره مدرنیسم، نوجوانان آثار خاص و مجزایی نداشتند و پس از یادگیری الفبای زبان فارسی و عربی و کسب توانایی خواندن، سراغ متون بزرگسال می‌رفتند. به عبارت دیگر تا یک سده قبل، تفکیک مشخصی بین ادبیات گروه سنی نوجوان و بزرگسال وجود نداشت. با شکل‌گیری ادبیات کودک و نوجوان در مفهوم جدید آن، مولفه‌های جدیدی برای آثار مناسب کودکان و نوجوانان نمود یافت. ظهور و بروز این ادبیات مبتنی بر باورهایی تازه بود، از جمله این که آثار خواندنی این گروه سنی باید از نظر زبانی و محتوایی ساده‌تر از آثار بزرگسالان باشد، عاری از خشونت و مباحث جنسی و زشتی‌های فضا‌های بزرگسالانه باشد، امیدبخش باشد و نگاه مثبتی به زندگی داشته باشد. به تعبیر دیگر، نوجوانان که قبلاً به اجبار به بزرگسالان متصل بودند، حالا به اجبار به کودکان ملحق شدند. این موضوع، دو اتفاق را ناخواسته تا به امروز به دنبال خود داشته است. اول آن که آثاری با نام آثار ویژه نوجوانان منتشر شده است که از نظر خود این گروه سنی کودکانه است، او را دست‌کم می‌گیرد، لحن توهین‌آمیزی دارد و به دنبال پند و اندرز و نصیحت مستقیم است. دومین پیامد منفی آن است که ادبیات نوجوان در شکل جدید خود نتوانست زمینه‌های اتصال و معرفی نوجوانان را به ادبیات بزرگسال فراهم کند. درواقع بچه‌ها در دوران دانش‌آموزی خود، انس و پیوندی با ادبیات کلاسیک و ادبیات فارسی پیدا نمی‌کردند تا در جوانی و بزرگسالی، شاهنامه، خمسه نظامی، منطق‌الطیر و تاریخ طبری بخوانند (کاشفی خوانساری، ۱۳۹۶: ۷-۳). براین اساس می‌توان بیان داشت که ادبیات نوجوان امروز در نقطه‌ای تاریخی قرار دارد. امروز ادبیات نوجوان در مرحله‌ای قرار دارد که باید هرچه بیشتر خود را از ادبیات کودک جدا کند. نوجوانان تمایل دارند خودشان را از آن برچسب قدیمی کودک و نوجوان جدا کنند و هویت مستقل خودشان را در دنیای بزرگسالی پس از بلوغ به رسمیت بشناسند. انگیزه‌ها و دلایل اصلی خواندن و نخواندن کتاب در گروه سنی نوجوان عبارت است از (Wilkinson et. al. 2020: 157-166): دلایل اصلی خواندن شامل آرامش، جاذبه، رهایی از واقعیت، یادگیری، ایجاد هم‌دلی، ایجاد سرمایه اجتماعی، مهیج‌بودن و خودآگاهی است. دلایل اصلی نخواندن نیز مشتمل بر وقت‌نداشتن، ترک عادت خواندن، سایر فعالیت‌ها نظیر وقت‌گذرانی با دوستان یا ورزش، پرزحمت و وقت‌گیربودن، مهیج‌نبودن، سخت‌بودن انتخاب کتاب، محدودیت دسترسی کتاب، گرانی و ناسازگاری با محیط‌زیست است. برای پاسخ به این چالش‌ها، نویسندگان نوجوان باید موارد زیر را برای عناصر و اجزای داستان‌ها در نظر قرار دهند:

۱. درون‌مایه

✓ تناسب موضوعات، موقعیت‌ها و اقدامات با علائق، سوالات یا سبک زندگی خوانندگان

نوجوان؛

✓ جلب علاقه خوانندگان نوجوان با درگیرکردن آن‌ها در روایت، شخصیت و یا موضوع

داستان؛

✓ درون‌مایه کلی قابل توجه، دارای محتوا و بینش مرتبط با مسائل و مشکلات خوانندگان

نوجوان؛

✓ نشان‌دادن مسائل و یا تعاملات اجتماعی به صورت واقعی و نه جلوه دادن مطلوب آن‌ها؛

✓ منحصر به فرد بودن و ارائه دیدگاه جدید در موضوعات نوجوان و نه همسانی با سایر

کتاب‌ها؛

✓ احترام به بینش و تجربیات خواننده، اجازه به نتیجه‌گیری مستقل، فردی و پرهیز از تعلیم و

تربیت.

۲. پیرنگ

✓ ارتباط خط داستانی به علایق، سوالات یا سبک زندگی نوجوان؛

✓ داستان و پیرنگ، خواننده نوجوان را به گونه‌ای باورپذیر پذیرای اعمال، شخصیت‌ها و

نتایج در چارچوب داستان می‌کند؛

✓ توسعه منطقی پیرنگ، ایجاد احساس منطقی مرتبط با اقدامات براساس زمان، مکان و

افراد؛

✓ به سوالات پاسخ داده می‌شود. پایان داستان خواننده را راضی می‌کند، خواه شاد، غمگین

یا چیزی ما بین آن.

۳. شخصیت

✓ شخصیت‌های چندبعدی و نه کلیشه‌ای؛

✓ توسعه کامل هر شخصیت از طریق عملکرد و نمایش؛

✓ توسعه شخصیت‌ها به صورت واقعی و قابل مقایسه با سن خوانندگان نوجوان؛

✓ امکان شناسایی و برقراری ارتباط خوانندگان با شخصیت‌ها و قهرمان‌های داستان.

۴. زبان

✓ تناسب زبان مورد استفاده توسط شخصیت‌ها و یا راوی با داستان، شخصیت‌ها و

مخاطب؛

✓ زبان داستان را پیش می‌برد، بوی حقیقت را می‌دهد، با خوانندگان نوجوان هم‌نواست و در

موقعیت‌ها واقع‌بینانه است؛

✓ تناسب بین زبان با زمان و سازگاری آن با هویت، محیط و جهان‌بینی شخصیت‌ها؛

✓ احترام صدای نویسنده به خوانندگان و پرهیز از لحن فرومایه؛

۵. دقت

- ✓ ارائه با اصالت و دقیق ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و شخصی افراد، مکان‌ها یا دوره‌های زمانی واقعی (یا تخیلی) بدون تعصب و تبعیض؛
- ✓ ممکن است شخصیت‌ها، دوره‌های زمانی و پیرنگ، منجر به ارائه رفتار و یا نگرش کلیشه‌ای شود، اما باعث نشر نگرش و شخصیت‌پردازی مغرضانه نمی‌شود. نویسنده سهواً کلیشه نمی‌کند.

۶. صحنه‌پردازی

- ✓ داستان به خوانندگان اجازه می‌دهد صحنه را شامل مکان، افراد و دوره زمانی به تصویر بکشند؛
- ✓ تصاویر و توضیحات به خوانندگان کمک می‌کند تا گام در صحنه و کنش‌ها بگذارند.

۷. جلد

- ✓ جلب توجه کردن جلد بدون شورانگیزی به موضوع و درون‌مایه؛
- ✓ مرتبط بودن با مطالب و درون‌مایه و عدم فریب‌دادن یا هدایت خوانندگان نوجوان به اشتباه؛
- ✓ صداقت کامل خلاصه داستان (در جلد یا پشت کتاب) و کمک به آن‌ها برای رسیدن به علایق و سلايق خود.

۳-۴- نظریه‌های طنز

به‌طورکلی و با رویکردهای زبانی و ادبی، برای طنز نظریه‌های متنوعی ارائه شده است (تجبر، ۱۳۹۰). نظریه‌های زبان‌شناختی به جنبه‌های زبانی طنز نیز پرداخته و آن را در بستر کنش‌های زبانی تحلیل می‌کنند. در مقابل نظریه‌های غیرزبان‌شناختی، تأکید بر گستره مختلفی مشتمل بر جامعه‌شناختی تا روان‌شناختی دارد. مهم‌ترین نظریه‌های ارائه شده در حوزه طنز مطابق جدول (۱) جمع‌بندی و ارائه شده است (کریچلی، ۱۳۸۴، اخوت، ۱۳۷۱، خشوعی، ۱۳۸۶، تجبر، ۱۳۹۰). ضروری است در نظر داشت که بیشتر نظریه‌های مطرح‌شده براساس لطیفه‌ها شکل گرفته‌اند، همچنان که عموم نظریه‌های غیرزبان‌شناختی نظریه تبیین‌کننده حاصل از خواندن یا شنیدن طنزها دارند و نه خود آن.

جدول ۱ - جمع‌بندی نظریه‌های طنز

عنوان	نظریه‌پرداز	توضیحات
انگاره معنایی طنز	- راسکین	- مخاطب شوخی زمانی معنای اصلی را درمی‌یابد که: (۱) در مورد لطیفه از قبل بداند، و (۲) میان اجزای لطیفه تضادی ببیند. - باید دارای دو شرط زیر باشد: (۱) تمام متن یا بخشی از آن با دو انگاره مطابقت داشته باشد، (۲) این انگاره‌ها باید با یکدیگر متناقض یا متفاوت باشند.
معنی‌شناسی گرماس	- گرماس	- متشکل از مولفه‌های معنایی (مذکر/مونث، جان‌دار/بی‌جان، مفرد/جمع و نظایر آن) و هم‌قطبی - ایجاد شوخی به واسطه اختلاط یک قطب معنایی با قطب دیگر
کنش زبانی فوناژی	- فوناژی	- ساقط کردن اعتبار یک کنش زبانی با همراهی کنش زبانی دیگر و به کمک احصای تناقضات حاکم بر منطق و مناسبات دنیای واقع
ابهام معنایی لیو	- رابرت لیو	- محوریت اصلی آن بر ابهام استوار است. - باتکیه بر ابهام آمیزی به چهار طبقه: واژگانی، آوایی، نحوی، کاربردشناختی
برتری	- اندیشه‌های افلاطون و ارسطو - توماس هابز	- باتکیه بر خنده و دلیل ایجاد آن، بر اصل حاصل شدن نشاط به دلیل برتریدن خود از دیگران استوار است. - بیشتر بر پایه ریش خند، تمسخر و عیب‌جویی
ناهماهنگی	- برگسون، کانت و شوپنهاور (تقدم با برگسون)	- ارتباط درک شوخی و خنده با ادراک نهفته ناهماهنگی (در کاربرد وسیع‌تر شامل ابهام، عدم احتمال منطقی، بی‌ربطی و عدم تناسب) - پاسخی به رخ دادن اتفاقی خلاف انتظار خواننده که او پیش‌بینی نمی‌کرده است. - در موسیقی نیز مورد استناد بوده است.
رهایی	- فروید و اسپنسر	- اساساً راهی برای خلاصی یا رهایی از نیروی (انرژی) ناشی از پرخاش‌گری - به‌ویژه از تابوهای جنسی
الوهیت	- شهرت کمتر و نسبتاً تازه - لومن، برگر و مالکی	- به‌عنوان هدیه یا موهبتی از جانب خداوند برای انسان - موجب رها شدن فرد از آشفتگی، افزایش وحدت و اتحاد فرد با دیگران از طریق باهم‌خندیدن و تغییر روح و روان فرد
بازی	- ایستمان	- با بررسی ویژگی بافتاری می‌کوشد طنز را در قالب قطعاتی از بازی طبقه‌بندی کند. - چندان سروکاری با شروط لازم ندارد؛ طنز را بسط و امتداد بازی طبیعی می‌داند. - توجه به شباهت‌های ساختاری بین بافت بازی و بافت طنز (آنچه درمورد بازی صادق است، درمورد طنز نیز صحت دارد). - اغلب از رویکرد کردارشناختی استفاده و آن را از طریق رشد تکاملی دنبال می‌کند.

۵- یافته‌ها

اهداف و ویژگی‌های متعددی برای بازنویسی صحیح یک متن کهن برای نوجوان برشمرده شده است که از مهم‌ترین آن‌ها عبارت است از (هاشمی‌نسب: ۱۳۷۱، قزل‌ایاغ: ۱۳۸۹): پرورش ذوق، اندیشه و نیروی تخیل در گروه سنی نوجوان؛ برقراری ارتباطی پویا و زنده با فرهنگ و تمدن دیرین؛ توجه به جنبه‌ زبان‌آموزی و رشد آن؛ بازتاب مفاهیم تربیتی و اخلاقی به‌شیوه خلاقانه از طریق بازنگری فنی متن؛ آشنایی با مسائل زندگی، بیان ارزش‌دانی و مسئله‌تفریح و سرگرمی. براساس اهداف برشمرده، در ادامه به ارزیابی شاخص‌های طنزساز حماسه‌های مضحک در بازنویسی‌های آثار داستانی نوجوان پرداخته می‌شود.

۱-۵- ارزیابی شاخص‌های طنزساز حماسه مضحک در حوزه بازنویسی

بر مبنای نظریه‌های اشاره شده، عناصر اصلی شوخ‌طبعی قابل بهره‌گیری در حماسه‌های مضحک عبارت از شناخت ناگهانی تناقض موجود میان وضعیت حاکم و وضعیتی است که انتظار آن را داشته و یا فکر می‌کنیم که باید آن‌گونه باشد. به‌بیانی دیگر، کنش طنز ایجاد تقابل بین مفاهیم ادراکی خواننده از متن با الگوهای ذهنی اوست که باورهای خواننده را به چالش می‌کشد و آشنایی‌زدایی می‌کند (مهرآوران و روان‌بخش، ۱۳۹۹: ۱۵۴-۱۵۵). این کنش‌های آشنایی‌زدایانه یا به‌صورت مستقیم حادث می‌شود، یا با رویکردهای غیرمستقیمی در این بستر از جمله اغراق و افراط، اجتماع نقیضین و شبیه‌سازی روی می‌دهد (شیری، ۱۴۰۳: ۱۲۹-۱۳۷). بر بستر این آشنایی‌زدایی، شیوه‌هایی برای خنداندن خوانندگان اشاره شده است که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به تحقیر، تشبیه به حیوانات، قلب اشیاء و الفاظ، تحامق یا کودن‌نمایی، خراب‌کردن نماد، ستایش اغراق‌آمیز و نامعقول و درنهایت ته‌گم، نفرین و دشنام اشاره نمود (حلی، ۱۳۶۵: ۶۲-۹۶). با این رویکرد، می‌توان شاخص‌های اصلی به‌کار گرفته شده در حماسه‌های مضحک مطابق جدول (۲) را با استناد به این شیوه‌های طنز جمع‌بندی نمود. توجه به این نکته ضروری است که مطابق نظریات زبان‌شناختی طنز از جمله نظریه ابهام معنایی رابرت لیو، محوریت اصلی کنش‌های آشنایی‌زدایانه با رویکردهای مستقیم یا غیرمستقیم می‌تواند با تکیه بر ابهام‌آمیزی زبانی در چهار طبقه واژگانی، آوایی، نحوی و کاربردشناختی روی دهد. موضوعی که احصای شاخص‌های طنزساز را با رویکرد ترکیبی زبانی و محتوایی امکان‌پذیر می‌سازد. به عبارت بهتر، ممکن است این شاخص‌های آشنایی‌زدا از ظرفیت‌های زبانی بهره‌گرفته یا بدون استفاده از آن، تناقض موجود بین ادراک و الگوی ذهنی خواننده را برانگیزد (کرپیچلی، ۱۳۸۴).

جدول ۲- شاخص‌های طنز ساز حماسه مضحک و تعاریف آن‌ها

شاخص	زیر شاخص	تعریف
کنش‌های آشنایی زدایانه	قلب اشیاء و الفاظ	- دگرگون‌ساختن واژه‌ها برای هجو و تخطئه و تحقیر قربانی یا برای مسخرگی و شوخ‌طبعی خودش
	خراب کردن نشانه‌ها	- این فن در واقع مربوط به فن برهنه‌سازی است. - نشانه در واقع مظاهر رمزی وحدت گروه‌ها یا الهام‌بخش فعالیت‌های یک طبقه یا جماعت است. - تظاهر به نفهمیدن معانی یا مفاهیم باطنی و رمزآلود به‌طور واقع‌بینانه است.
اغراق و افراط	تحقیر	- کاستن قدر یا بی‌ارزش کردن قربانی از طریق بدجلوه دادن قد و قامت یا شان و مقام. - به‌هر وسیله ممکن حتی به‌وسیله بددهانی و دشنام زشت - برهنه کردن قربانی از همه تصنیعات و شوون ساختگی و بستگی و بی‌ارزش
	ستایش اغراق‌آمیز و نامعقول	- زمانی که از حد بگذرد و دروغ‌های شاخ دار گفته شود، تبدیل به استهزاء می‌شود. - به‌ویژه آن‌که طبیعت نویسنده یا شاعر یا تمایل فکری او از قبل روشن باشد.
	تهکم، نفرین و دشنام	- ظاهر تهکم جد و باطن آن استهزاء است. - با روانی لفظ و زیبایی قالب که مایه عظمت یافتن مفهوم یا محتوی می‌شود. - به‌صورت تلمیح و اشاره تا تاثیر آن از دشنام آشکار و بی‌پرده بیشتر و به‌ادب رسمی نزدیک‌تر شود.
	تحامق یا کودن‌نمایی	- چون بر حماقت رایج در میان یک طبقه صریحا انتقاد نمی‌توان کرد، خود را به نابخردی و حماقت‌زدن منجر به تایید گرفتن نابخردی‌های طبقات ممتاز و خندیدن به کارهای ناروا و خنده‌انگیزشان می‌شود. - اغلب از هر عاقلی عاقل‌تر بوده و مایه شهرت آن‌ها به نکته‌سنجی و باریک‌بینی بوده تا حمق
شبیه‌سازی	تشبیه به حیوانات	- ناممکن دانستن گفتار صریح یا بدگویی یا ریش‌خند مستقیم بزرگان و فرمانروایان و قربانیان - فروکشیدن قربانی از آسمان رفعت و شان خیالی با تشبیه به حیواناتی که جز خوردن و زیستن و خوابیدن و بچه آوردن کاری نمی‌توانند.

۳-۵- توسعه ماتریس تصمیم

برای تحلیل تطبیقی می‌توان از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره استفاده نمود که هدف از آن انتخاب بهترین گزینه بالحاظ وزن‌دهی به معیارهای تصمیم‌گیری است. براین اساس، عوامل زیر در تصمیم‌گیری مدنظر قرار می‌گیرد:

۱. به منظور مقایسه آثار، شاخص‌های طنز به عنوان معیارهای تصمیم‌گیری و خود آثار به عنوان گزینه‌های تصمیم‌گیری در نظر گرفته می‌شوند.

۲. با توجه به آن‌که برای انتخاب یک اثر براساس شاخص‌های طنز لازم است مجموعه‌ای از اطلاعات در خصوص تعداد شاخص‌های طنز در هر اثر در دسترس تصمیم‌گیرنده قرار گیرد، تعداد شاخص‌های طنز در آن‌ها تعیین شده و به عنوان ماتریس تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۳. از آنجا که ممکن است تأثیر یک معیار نسبت به سایر معیارهای تصمیم‌گیری به هر دلیلی (مانند تأثیر بر ادبیات نوجوان) بیشتر یا کمتر باشد، لازم است به هریک از معیارهای تصمیم‌گیری وزنی اختصاص یابد که این امر به کمک روش آنتروپی (Entropy) انجام شده است.

۴. روش مجموع ساده وزنی، ساده ترین روش تصمیم‌گیری چندمعیاره است (Taherdoust, 2023: 21-24). این روش به دلیل سهولتی که دارد رایج‌ترین روش در بین روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره است و در آن از یک تابع افزایش خطی برای نمایش ترجیحات تصمیم‌گیرندگان استفاده می‌شود.

گام‌های استفاده از روش مجموع ساده وزنی عبارتند از:

۱. تشکیل ماتریس تصمیم: شامل جدولی است که در ستون‌های آن معیارها و در سطرها آن گزینه‌ها قرار می‌گیرد و هر سلول این ماتریس ارزیابی هر گزینه نسبت به هر معیار است.
۲. بی‌مقیاس کردن ماتریس تصمیم: برای بی‌مقیاس کردن ماتریس تصمیم، درحالتی که معیار مثبت باشد، تمامی اعداد آن ستون بر بزرگ‌ترین عدد آن ستون تقسیم می‌شوند و درحالتی که معیار منفی باشد، تمامی اعداد آن ستون بر کوچک‌ترین عدد موجود در آن ستون تقسیم می‌شوند.
۳. تشکیل ماتریس وزن‌دار: در این گام با توجه به وزن‌های محاسبه شده از روش آنتروپی، ماتریس وزن‌دار به دست می‌آید.
۴. در نهایت با جمع سطری ماتریس وزن‌ها، امتیاز هر گزینه محاسبه شده و گزینه برتر انتخاب می‌شود.

۳-۵- ارزیابی نمونه‌هایی از بازنویسی آثار حماسی مضحک نوجوان معاصر

براساس شاخص‌های ارائه شده در بخش‌های قبل، در این قسمت به ارزیابی دو نمونه از آثار بازنویسی حماسه مضحک در ادبیات نوجوان پرداخته شده است. اولین نمونه فاخر و مکتوب در بین آثار منتشر شده طنز در ادب فارسی، داستان منظوم موش و گربه عبید زاکانی در قرن هشتم هجری است. این اثر، داستان طنزآمیزی است که با بهره‌گیری از شخصیت‌های غیرانسانی و فضای حماسی غیرمتعارف، گفتمان انتقادی را به روشی خاص ارائه نموده است. در میان آثار مطرح هم‌نام موش و گربه دارای طنز، می‌توان از

داستان موش و گربه شیخ بهایی در قرن ده و یازده در ایران یاد کرد که با عنوانی مشابه و نگاهی متفاوت با بهره‌گیری از شخصیت‌های خاکستری، سعی در نقد طنزانه مباحث اجتماعی و سیاسی زمانه خود داشته است. برخی از مهم‌ترین بازنویسی‌های اخیر مربوط به این دو اثر ارزشمند برای گروه سنی نوجوان عبارتند از:

۱- قصه‌های خواندنی موش و گربه (شیخ بهایی)، مصطفی رحمان‌دوست، انتشارات پیدایش، ۱۴۰۳.

۲- طنز و رمز (عبید زاکانی)، مهدی نصیری‌دهقان، انتشارات صدرای قشم، ۱۳۹۸.

۳- حکایت‌های عبید زاکانی، محمد شیخ‌الاسلامی، انتشارات آریان، ۱۴۰۱.

۴- لطیفه‌های شیرین عبید زاکانی، حسین آموزگار، انتشارات مهرآموز، ۱۳۹۳.

۵- قند پارسی، فرخ زندوکیلی، انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲.

۶- یادگار عبید زاکانی، اکبر ایرانی، علی‌اکبر احمدی‌دارانی، مرتضی رشیدی‌اشجردی، علیرضا مختارپور، انتشارات اهل قلم، ۱۳۸۲.

۷- لطیفه‌های شیرین عبید زاکانی، شهرام شفیعی، انتشارات پیدایش، ۱۳۸۰.

۱-۳-۵- بررسی شاخص‌های طنز ساز بازنویسی حکایت‌های عبید زاکانی محمد شیخ

الاسلامی

با مراجعه به کتاب حکایت‌های عبید زاکانی از محمد شیخ‌الاسلامی و با تحلیل محتوای آن، داده‌های مربوط به شاخص‌های طنز ساز تعیین شده است که در ادامه به برخی از مهم‌ترین نمونه‌های آن پرداخته شده است (شیخ‌الاسلامی، ۱۴۰۱: ۲۶۶-۲۵۱).

- نمونه «کنش‌های آشنایی‌زدایانه»

اشتباه کردم، من نباید خون آن موش بیچاره را می‌ریختم، او گناهی نکرده بود، به‌ناحق او را کشتم. خدایا! مرا ببخش! من اشتباه کردم...

همین‌الان گربه را دیدم که به عبادتگاه آمده بود و از این که رفیقمان را کشته، بسیار ناراحت بود و زارزار گریه می‌کرد. خودم شنیدم که می‌گفت که دیگر قصد جنگ و مبارزه با موش‌ها را ندارد. خوب چه فرصتی بهتر از این که با او آشتی کنیم؟!

کدخدا، بزرگان شهر موش‌ها را گردهم آورد و قرار براین شد که هفت نفر از بزرگان شهر، هدیه‌های رنگارنگ و خوراکی‌های خوشمزه در سینی بگذارند و برای صلح و آشتی نزد گربه بروند... این هدایای ناقابل را آورده‌ایم تا اگر آن‌ها را از ما بپذیرید، این آغاز دوستی بین ما و شما باشد.... انگار خدا شما را از آسمان براریم فرستاد.

کمی جلوتر بیایید تا باهم دست دهیم و روی یک‌دیگر را ببوسیم. برای همین آن‌ها را به‌سرعت به بیمارستان بردند.

همگی لباس عزا برتن کردند و به یاد عزیزانشان زارزار اشک ریختند و چندین روز عزاداری کردند. سپس به عبادتگاه رفت و اظهار پشیمانی کرد. خیالتان راحت! اجازه نمی‌دهم خون هم‌وطنان ما پایمال شود. به هر قیمتی که شده انتقام خواهیم گرفت.

سلطان از بین نیروهایش یک نفر را به عنوان پیک (خبربر) انتخاب کرد و به او گفت: یا باید از این کار خود معذرت خواهی و به ما خدمت کنی یا با تو وارد جنگ خواهیم شد... انتخاب با خودت... یکی از موش‌های زرنگ و چابک، خود را به افسار گربه رساند و ضربه محکمی به پاهای اسب زد. گربه تعادلش را از دست داد و از روی اسب به زمین افتاد. سلطان شهر موش‌ها دستور داد تا دست و پای گربه را محکم با طناب ببندند تا پس از کوبیدن طبل پایان جنگ، گربه را به دار آویزند...

- نمونه «اغراق و افراط»

وقتی فریاد می‌زد، شیر درنده جنگل از او می‌ترسید و پابه‌فرار می‌گذاشت. هرجا به مهمانی می‌رفت، سلطان جنگل به سرعت از جایش برمی‌خاست و گوشه‌ای پنهان می‌شد تا چشمش به گربه نیفتد.

در همان موقع، هر پنج موش را با هم خورد. با سی صد و سی هزار نیرو به جنگ با گربه ستمگر و بدجنس خواهیم رفت.

- نمونه «اجتماع نقیضین»

آن گربه‌ای که همه از او می‌ترسند کجاست تا در کمتر از یک دقیقه پوستش را بکنم و از همین درخت آویزانم کنم؟! اگر جرات دارد خود را نشانم دهد... ای گربه مهربان! اشتباه کردم. بزرگواری بکن و مرا نکش! خواهش می‌کنم مرا نکش! من اشتباه کردم. زیرا دعوی بین خاندان موش‌ها با گربه‌ها تمام و صلح و آشتی بین ما و شما برقرار می‌شود.

- نمونه «شبیه‌سازی»

شکمش مانند طبل گرد و قلمبه بود، سینه‌اش مانند سپر محکم و استوار، دمش هم مانند دم شیر بود و پنجه‌هایش هم مثل پنجه‌های پلنگ. گربه بدجنس و ناقلا گربه بدقیقه ترسناک گربه که دیگر چیزی برای از دست دادن نداشت با قدرت هرچه تمام‌تر، مانند شیر به طناب‌ها فشار آورد تا بتواند آن‌ها را پاره کند....

۲-۳-۵- بررسی شاخص‌های طنز ساز بازنویسی موش و گربه مصطفی رحمان دوست با مراجعه به کتاب قصه‌های خواندنی موش و گربه (شیخ بهایی) از مصطفی رحمان دوست و با تحلیل

محتوای آن، داده‌های مربوط به شاخص‌های طنزساز تعیین شده است که در ادامه به برخی از مهم‌ترین نمونه‌های آن پرداخته شده است (رحمان‌دوست، ۱۴۰۳: ۶۰-۱). لازم به ذکر است که نمونه به کارگیری طنزهای زبان‌شناختی در این اثر بازنویسی شده بارها به چشم می‌خورد که نشان از توانمندی نویسنده بازنویس در به کارگیری جنبه‌های زبان‌شناختی طنز است از جمله: غصه نداشت، غم نداشت، هیچ چیزی هم کم نداشت. نه خواب بود و نه خسته بود، راه عبور را بسته بود. بینی هوا می‌خواست، شکم غذا می‌خواست. شما کجا اینجا کجا، منت گذاشتید سر ما. چقدر سوال ماشالا! یکی یکی بفرما.

- نمونه «کنش‌های آشنایی‌زدایانه»

آخر چه کسی شنیده است که موش بیچاره‌ای به فرشته مرگ خودش سلام کند؟ احوال بپرسد و رسم ادب تمام کند؟

مگر نشنیده‌ای که: سلام، سلام می‌آورد؟

مگر نشنیده‌ای که: سلام کردن کوچک به بزرگ واجب است؟

هرسلامی جوابی دارد و سلام و علیک دوستی می‌آورد.

جناب گریه! حرف راست و درست جواب ندارد، اما بی‌گناه هم حساب و کتاب ندارد.

اگر کسی قدرت انجام کاری را نداشته باشد، خدا هم او را می‌بخشد، چه رسد به شما که اگرچه

سرور مایی، ولی بنده خدایی.

این درست نیست که من، برای دوستی به در خانه تو بیایم، اما تو از سوراخت بیرون نیایی.

- نمونه «اغراق و افراط»

یک ساعت بعد گورش رو گم می‌کند و من راحت می‌شوم.

ای موجود بیچاره بینوا!

از شما متشکرم که بزرگید و دلیرید و کینه نادانی مرا به دل نمی‌گیرید.

- نمونه «اجتماع نقیضین»

سلام به گریه دلیر. فرزندزاده جناب شیر.

چه سلامی، چه علیکی؟ چطوری موش مردم‌آزار؟ چرا می‌ترسی؟ چرا می‌لرزی؟ چرا آه می‌کشی

دزد نابکار؟ چرا اول که مرا دیدی، احوال رو نپرسیدی؟ چرا سلام نکردی و توی سوراخت چپیدی؟ چرا

رفتی؟ چرا دوباره برگشتی؟

آن وقت دوستی میان من و تو برقرار می‌شد و مهربانی پایدار.

من مهمان تو هستم و مهمان حبیب خداست.

مهمان حبیب خداست، اما لانه کوچک من چه جای بزرگی چون شماست!

- نمونه «شبیه‌سازی»

موش، ریزه و کوچولو بود. اما از قدیم گفته‌اند: لفل فل نبین چه ریزه، باهوش بود و زرنگ. فشنگ بود و

سفیدرنگ.

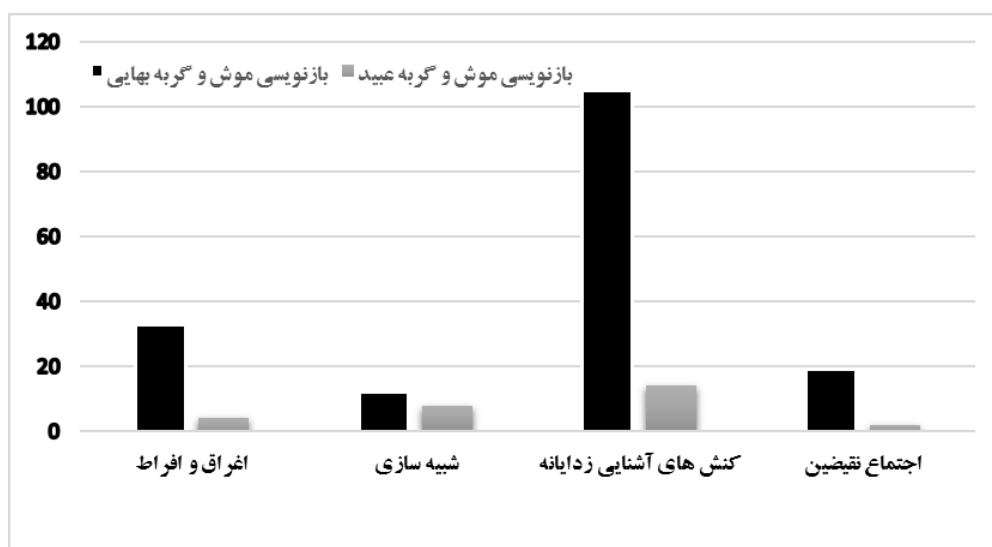
سایه ای دید، مثل سایه دیو پلید
ای وای، بلای جان، بلا از آسمان نازل شده بود؟ نه بابا، بلا چهار دست و پا داشت و دوتا چشم. پس
آن بلا زمینی بود. بلایی که مسلمان نشود، کافر نبیند.
دلش تاپ تاپ لرزید
گره ای خوش یال و کوپال، بزرگ و تیز چنگال، قبراق و سر حال
گره نگو، شیر دلاور. هیکلی داشت مثل سد سکندر
چه چشم های تیزی دارید. فکر نمی کردم این بنده ریزه میزه را دیده باشید.
موش در برابر گره، چه سگی است که سلام نکند.

۳-۳-۵- تحلیل شاخص های طنز ساز

نمودار (۱)، تعداد به کارگیری شاخص های طنز در بازنویسی های موش و گره عبید زاکانی (محمد شیخ الاسلامی) و شیخ بهایی (مصطفی رحمان دوست) را نشان داده است. براساس این تعداد، شاخص های محتوایی طنز تعریف شده و در هر یک از دو اثر مذکور در جدول (۳) شناسایی و امتیازدهی شده است. برای مثال در بازنویسی موش و گره شیخ بهایی مطابق با روش آنتروپی، برای شاخص های کنش های آشنایی زدایانه، اغراق و افراط، اجتماع نقیضین و شبیه سازی به ترتیب وزن های ۰/۲۰، ۰/۰۷، ۰/۶۲ و ۰/۱۱ به دست آمده است. در نهایت مطابق با نتایج حاصل از آنتروپی و روش مجموع ساده وزنی، موش و گره شیخ بهایی امتیاز بالاتری را نسبت به موش و گره عبید زاکانی کسب نموده است. ضمن آن که در بازنویسی موش و گره شیخ بهایی، به وفور از بهره گیری از کاربردهای زبان شناختی طنز بهره گرفته شده است که در اثر دوم چیزی از آن را شاهد نیستیم.

جدول ۳- امتیاز معیارهای طنز ساز بازنویسی های موش و گره به کمک روش مجموع ساده وزنی

امتیاز نهایی	شبیه سازی	اجتماع نقیضین	اغراق و افراط	کنش های آشنایی زدایانه	بازنویسی ها
۰/۲۹	۰/۱۱	۰/۶۲	۰/۰۷	۰/۲۰	قصه های خواندنی موش و گره (شیخ بهایی)، مصطفی رحمان دوست، ۱۴۰۳.
۰/۰۹	۰/۰۷	۰/۵	۰/۲۹	۰/۱۴	حکایت های عبید زاکانی، محمد شیخ الاسلامی، انتشارات آریان، ۱۴۰۱.

نمودار ۱- تعداد معیارهای طنز ساز احصاء شده آثار بازنویسی موش و گربه عبید زاکانی و شیخ بهایی

نتایج تحلیل نشان از آن دارد که دو شاخص اصلی طنز ساز در بازنویسی موش و گربه شیخ بهایی به ترتیب شامل کنش‌های آشنایی زدایانه (با سهم ۶۲ درصد) و اغراق و افراط (با سهم ۲۰ درصد) است. این رتبه برای اثر بازنویسی موش و گربه عبید زاکانی به ترتیب کنش‌های آشنایی زدایانه (با سهم ۵۰ درصد) و شبیه سازی (با سهم ۲۹ درصد) است. لازم به ذکر است که در چنین تحلیلی باید ارتباط منطقی بین مصادیق ذکر شده با شاخص‌های فرعی طنز ساز به درستی کنترل شود، چه آن‌که در صورت عدم انتخاب صحیح مصادیق، نتیجه‌گیری نیز دست‌خوش تغییر قرار خواهد گرفت.

۶- نتیجه‌گیری

در این مقاله، ضمن ارائه تاریخچه مختصر ادبیات نوجوان در عرصه ملی و بین‌المللی با نگاه به آثار برتر حماسه مضحک، مراحل رشد نوجوان مورد بررسی قرار گرفت و بر مبنای آن، شاخص‌های مطلوب بازنویسی آثار حماسی مضحک سازگار با قابلیت‌های ذهنی و توانمندی‌های مختلف ادراکی مخاطبین نوجوان امروز بررسی و ارائه شد. این قواعد از یک طرف با توجه به ضرورت بهره‌گیری موثر از گنجینه‌های گران‌بهای طنز ادب فارسی و از طرف دیگر با توجه به پیچیدگی‌های حاکم در حوزه بازنویسی داستان، می‌تواند کمک شایانی به بازنویسی حقیقی و تخصصی آثار حماسه مضحک داشته باشد. در انتها نیز مصادقات‌های کاربردی این شاخص‌ها به منظور نحوه به‌کارگیری و تحلیل آثار برای دو نمونه از بازنویسی‌های موش و گربه شیخ بهایی و عبید زاکانی ارائه شد. مهم‌ترین نتایج و دستاوردهای مقاله پیش‌رو را می‌توان به قرار زیر جمع‌بندی نمود:

- براساس نظریات مختلف طنز و مروری بر ادبیات موضوع تحقیق، چهار شاخص اصلی به قرار کنش‌های آشنایی زدایانه (مشمول بر قلب اشیاء و الفاظ و خراب کردن نشانه‌ها)، اغراق و افراط (مشمول بر

تحقیق، ستایش اغراق‌آمیز و نامعقول، تهکم، نفرین و دشنام)، اجتماع نقیضین (شامل تحامق یا کودن‌نمایی) و شبیه‌سازی (شامل تشبیه به حیوانات) را می‌توان به‌عنوان شاخص‌های اصلی طنزساز ادبیات نوجوان مدنظر قرار داد.

- براساس داده‌های تحلیل شده، بازنویسی موش و گربه شیخ بهایی امتیاز بالاتری را ازمنظر شاخص‌های طنز نوجوان (شاخص‌های کنش‌های آشنایی‌زدایانه، اغراق و افراط، اجتماع نقیضین و شبیه‌سازی) کسب می‌نماید. به عبارت دیگر تعداد بیشتری از کاربردهای شاخص‌های طنزساز را می‌توان در اثر شیخ بهایی در مقایسه با اثر عبید زاکانی مشاهده نمود.

- دو شاخص اصلی طنزساز در بازنویسی موش و گربه شیخ بهایی به ترتیب کنش‌های آشنایی‌زدایانه (با سهم ۶۲ درصد) و اغراق و افراط (با سهم ۲۰ درصد) می‌باشند و در مجموع ۸۲ درصد عوامل اصلی طنزساز را از آن خود کرده‌اند.

- دو شاخص اصلی طنزساز در اثر موش و گربه عبید زاکانی به ترتیب کنش‌های آشنایی‌زدایانه (با سهم ۵۰ درصد) و شبیه‌سازی (با سهم ۲۹ درصد) می‌باشند و در مجموع ۷۹ درصد عوامل اصلی طنزساز را از آن خود کرده‌اند.

- شاخص آشنایی‌زدایی به‌عنوان عنصر اصلی ناسازگاری در بازنویسی حماسه‌های مضحک موش و گربه عبید زاکانی و شیخ بهایی به‌دست آمده است. موضوعی که با ناسازگاری طبقه نوجوان از منظر شاخص‌های رشد و براساس نظریه تجربه و معصومیت یا معصومیت نظام‌دار هم‌خوان است. بنابراین ظرفیت‌های بسیار خوبی در این زمینه برای ترغیب و جذب خواننده نوجوان به‌منظور خوانش این آثار یا بازنویسی‌های مرتبط با آن‌ها وجود دارد.

فهرست منابع

- احدی، حسن و بنی‌جمالی، شکوه‌السادات. (۱۳۸۷). روان‌شناسی رشد (مفاهیم بنیادی در روان‌شناسی کودک)، انتشارات جیحون.
- اخوت، احمد. (۱۳۷۱). نشانه‌شناسی مطایبه، اصفهان: نشر فردا.
- انصاری، پریا، فرزاد، عبدالحسین. (۱۳۹۷). ارائه شاخص‌های مطلوب بازنویسی و داستان‌گزینی آثار حماسی در ادبیات کودک و نوجوان با تأکید بر شاهنامه فردوسی. پژوهشنامه ادب حماسی (فرهنگ و ادب سابق)، ۱۴(۲)، ۵۰-۱۳.
- انصاری، پریا، اوجاق‌علیزاده، شهین. (۱۳۹۸). ارزیابی قواعد بازنویسی‌های حماسی در ادبیات کودک و نوجوان (مطالعه موردی: داستان سیاوش از شاهنامه فردوسی در گروه‌های سنی ج و د). سومین کنفرانس بین‌المللی شرق‌شناسی فردوسی و فرهنگ و ادب پارسی، دانشگاه دهلی، هند.
- انوشه، حسن. (۱۳۸۱). فرهنگ‌نامه ادبی فارسی. تهران: سازمان چاپ و انتشارات.
- پزشکی‌زاد، ایرج. (۱۳۸۱). طنز فاخر سعدی. تهران: نشر شهاب‌ثاقب.
- تجبر، نیما. (۱۳۹۰). نظریه‌ی طنز: بر بنیاد متون برجسته‌ی طنز فارسی. تهران: نشر مهریستا.
- حُرّی، ابوالفضل. (۱۳۹۷). کاربرست نظریه معنایی انگاره- بنیاد در طنزهای اقلیمی رساله دلگشا. جستارهای زبانی، ۹(۲): ۶۳-۸۷.
- حلبی، علی‌اصغر. (۱۳۶۵). مقدمه‌ای بر طنز و شوخ‌طبعی در ایران، چاپ دوم، تهران: مؤسسه پیک ترجمه و نشر.
- خشوعی، مهدیه‌السادات. (۱۳۸۶). روان‌شناسی شوخی. اصفهان: نشر کنکاش.
- خلیلی‌جهان‌تیغ، مریم، شیخ‌حسینی، زینب، و بارانی، محمد. (۱۳۹۶). تحلیل ساختار داستان‌های پهلوانی بهمن‌نامه براساس نظریه گرینتسر و گریماس. پژوهشنامه ادب حماسی (پژوهش‌نامه فرهنگ و ادب)، ۱۳(۲) (پیاپی ۲۴)، ۱۳۹-۱۵۴.
- ذوالفقاری، حسن. (۱۳۹۱). موش و گربه (سوابق و نمونه‌های داستان‌های موش و گربه در ادب فارسی). مطالعات ادبیات کودک، ۳(۱) (پیاپی ۵)، ۷۰-۷۰.
- رحمان‌دوست، مصطفی. (۱۴۰۳). کتاب قصه‌های خواندنی موش و گربه شیخ بهایی (تازه‌هایی از ادبیات کهن ایران)، بازنویسی، نشر پیدایش.
- شریفی، شهلا، کرامتی یزدی، سریرا. (۱۳۸۹). معرفی نظریه انگاره معنایی طنز و بررسی ایرادات آن بر مبنای داده‌های زبان فارسی. جستارهای زبانی، ۱(۲): ۸۹-۱۰۹.
- شیخ‌الاسلامی، محمد. (۱۴۰۱). کتاب حکایت‌های عبید زاکانی، انتشارات آریان.

- شیخ بهایی، محمدبن حسین، جواهری، غلام‌حسین. (۱۳۵۲). کلیات اشعار و آثار فارسی شیخ بهاء‌الدین محمد العالمی مشهور به شیخ بهائی (ج ۱-۱). تهران - ایران: کتابفروشی محمودی.
- شیریں، قهرمان. (۱۴۰۳). عوامل طنز آفرین و انواع اصلی طنز. مجله مطالعات زبانی و بلاغی دانشگاه سمنان، شماره ۳۶، صفحات ۱۱۹ - ۱۵۲.
- صفری جهانگیر، نجفی بهزادی سجاد. (۱۴۰۰). بررسی مهارت‌های تفکر انتقادی، خودآگاهی، هم‌دلی، تصمیم‌گیری و ارتباطی در داستان‌های فرهاد حسن‌زاده. فصل‌نامه علمی تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)، ۱۳(۴۹)، ۱۸۳-۲۰۸.
- عبید زاکانی، عبیدالله. (بی‌تا). کلیات عبید زاکانی (ج ۱-۱). تهران - ایران: پیک فرهنگ.
- عرب‌نژاد، زینب، نصرافهانی، محمدرضا، شریفی، غلام‌حسین، محمدی‌فشارکی، محسن. (۱۳۹۷). بررسی تطبیقی دو حماسه مضحک موش و گربه و تجاوز به طره گیسو. ادبیات تطبیقی (ادب و زبان نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی کرمان)، ۱۰(۱۹)، ۱۳۵-۱۵۶.
- قاسم زاده، محمد. (۱۳۷۲). حماسه مضحک. نشریه کلمه. دوره هفتم و هشتم. ۸۰-۸۳.
- قریشی، سیدآریا. (۱۴۰۰). تحلیل شخصیت‌پردازی در داستان رستم و اسفندیار براساس نظریه ی زندگی اصیل مارتین هایدگر. پژوهش‌نامه ادب حماسی (پژوهش‌نامه فرهنگ و ادب، ۱۱(۱۷) (پیاپی ۳۱)، ۲۲۵-۲۴۹.
- قزل‌ایاغ، ثریا. (۱۳۸۹). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن، انتشارات سمت.
- کاشفی خوانساری، سیدعلی. (۱۳۹۶). ادبیات نوجوان در آستانه تحولی دیگر. نقد کتاب کودک و نوجوان. (پیاپی ۱۴)، ۳-۷.
- کریچلی، سیمون. (۱۳۸۴). درباب طنز. ترجمه سهیل سُمی، تهران: نشر ققنوس.
- متقی، حسین. (۱۳۸۹). موش و گربه‌ها به‌روایت دست‌نویس‌های کهن. کتاب طنز «۵». گردآوری. سید عبدالجواد موسوی. تهران: سوره مهر. ص ۷۴.
- محمدی، علی، تسلیم‌چهرمی، فاطمه. (۱۳۹۳). بررسی و تحلیل حماسه‌های «مضحک» و گونه‌های آن در زبان فارسی. جستارهای نوین ادبی، ۴۷(۳)، ۸۷-۱۲۲.
- مهاجر، مهران، نبوی، محمد. (۱۳۸۱). واژگان ادبیات و گفتمان ادبی انگلیسی - فارسی، فارسی - انگلیسی. تهران: نشر آگه.
- مهرآوران، محمود، روان‌بخش، محمدحسین. (۱۳۹۹). متن‌شناسی طنز (با تعریف طنز براساس نظریات ادبی معاصر)، فصل‌نامه پژوهش‌های ادبی، سال ۱۷، شماره ۶۹.
- میرصادقی، جمال. (۱۳۸۸). عناصر داستان، نشر شفا، تهران.
- نصرافهانی، محمدرضا و پورعماد، سارا. (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل ژانر حماسه مضحک در ادبیات

کودک و نوجوان با تکیه بر آثار منتخب. نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی با رویکرد مطالعات تطبیقی، تهران.

- نعمتی، یاسمین، ستاری، رضا. (۱۳۹۷). تحلیل طنزپردازی در سه حماسه مضحک منظوم از منظر ناسازگاری‌ها. تاریخ ادبیات (پژوهشنامه علوم انسانی)، ۱۱(۲)، ۷۷-۱۰۰.

- هاشمی‌نسب، صدیقه. (۱۳۷۱). کودکان و ادبیات رسمی ایران: بررسی جنبه‌های مختلف بازنویسی از ادبیات کلاسیک ایران برای کودکان و نوجوانان، تهران: نشر سروش.

- Taherdoost, Hossein. (2023). "Analysis of Simple Additive Weighting Method (SAW) as a Multi-Attribute Decision Making Technique: A Step-by-Step Guide". *Journal of Management Science & Engineering Research*. 6(1): 21-24. DOI: <https://doi.org/10.30564/jmser.v6i1.5400>

- Wilkinson, Katherine, Andries, Valentina, Howarth, Danielle, Bonsall, Jane, Sabeti, Shari, McGeown, Sarah. (2020). "Reading During Adolescence: Why Adolescents Choose (or Do Not Choose) Books". *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 64(2), 157-166. <https://doi.org/10.1002/jaal.1065>

References

- Ahadi, Hassan, Bani Jamali, Shokoh al-Sadat. (2008). Developmental psychology (fundamental concepts in child psychology), Jeyhoon. [in Persian].
- Okhovvat, Ahmad. (1992). Humor semiotics, Isfahan: Farda. [in Persian].
- Ansari, Pariya, Farzad, Abdul Hossein. (2017). Presenting ideal parameters for rewriting and story selection, drawing from epic works, especially Shahnameh, in child and young adult Literature. *The Journal of Epic Literature (Research Journal of Culture and Literature)*, 14(2), 13-50, [in Persian].
- Ansari, Pariya, Ojagh Alizadeh, Shahin. (2018). Evaluating the rules of epic rewritings in children's and adolescent literature (case study: the story of Siavash from Ferdowsi's Shahnameh in age groups C and D. *The 3rd International Conference on Ferdowsi Orientalism and Persian Culture and Literature*, University of Delhi, India, [in Persian].
- Anusheh, Hassan. (2002). Persian literary dictionary. Tehran: Printing and Publishing Organization, [in Persian].
- Pezeshkzad, Iraj. (2002). Saadi's brilliant humor. Tehran: Shahab Saqheb. [in Persian].

-
- Tajabbor, Nima. (2011). The theory of humor: based on prominent Persian humor texts. Tehran: Mehrevista. [in Persian].
 - Horri, Abolfazl. (2017). The application of the semantic theory of Engareh-Bonyad in the Eqlimi satires of Delgosha's treatise. Linguistic essays. 9 (2): 63-87, [in Persian].
 - Halabi, Ali Asghar. (1986). An Introduction to Satire and Humor in Iran, 2nd ed. Tehran: Peyk-e-Tarjomeh & Nashr. [in Persian].
 - Khoshoui, Mahdiye al-Sadat. (2016). Psychology of jokes. Isfahan: Kankash. [in Persian].
 - Khalili Jahantigh, Maryam, Sheikh Hosseini, Zainab, Barani, Mohammad. (2016). Analyzing the structure of heroic tales of the Bahmannameh based on Grintser and Grimas' theory. The Journal of Epic Literature (Research Journal of Culture and Literature. 13(2 (24)), 139-154, [in Persian].
 - Zolfaghari, Hasan. (2011). Mouse and cat (records and examples of mouse and cat stories in Persian literature). Children's Literature Studies, 3(1 (5)), 47-70, [in Persian].
 - Rahmandoost, Mustafa. (2023). Sheikh Baha'i's book of interesting stories of the mouse and the cat (News from ancient Iranian literature), Rewritten, Tehran: Paydayesh. [in Persian].
 - Sharifi, Shahla, Karamati Yazdi, Sarira. (2010). Introducing the theory of the semantic concept of humor and examining its flaws based on Persian language data. Linguistic essays, 1 (2): 109-89, [in Persian].
 - Sheikh al-Islami, Muhammad. (2022). The Book of Stories of Ubaid Zakani, Arayan Publications. [in Persian].
 - Sheikh Bahai, Mohammad bin Hossein, Javaheri, Gholam Hossein. (1973). Anthology of Sheikh Bahaoddin Mohammad al-Aameli, known as Sheikh Baha'i (Vol. 1-1). Tehran: Mahmoudi bookstore. [in Persian].
 - Shiri, Ghahreman, (2024). Humorous factors and main types of humor, *Journal of Linguistic and Rhetorical Studies, Semnan University*. No. 36. 119-152, [in Persian].
 - Safari Jahangir, Najafi Behzadi Sajjad. (2021). Examining the skills of critical thinking, self-awareness, empathy, decision-making, and communication in the stories of Farhad Hassanzadeh. Scientific Journal

- of Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkhoda), 13(49), 183-208, [in Persian].
- Obaid Zakani, Obaidullah. (Beta). Anthology of Obeid Zakani (Vol. 1-1). Tehran: Pake Farhang. [in Persian].
 - Arabnejad, Zeinab, Nasr-Isfahani, Mohammad Reza, Sharifi, Gholamhossein, Mohammadi Fesharaki, Mohsen. (2017). Comparative study of two mock heroics of the mouse and the cat and the rape of Lock (Torreh Gisoo). Comparative Literature (Literature and Language Journal of Kerman Faculty of Literature and Human Sciences), 10(19), 135-156, [in Persian].
 - Ghasemzadeh, Mohammad. (1993). Mock heroic. The Kalameh magazine. Vol. 7&8. 80-83, [in Persian].
 - Qoreshi, Seyed Arya. (2021). Analysis of characterization in the story of Rostam and Esfandiar based on Martin Heidegger's theory of authentic life. The Journal of Epic Literature (Research Journal of Culture and Literature, 17(1 serial. 31)), 225-249, [in Persian].
 - Qezel Ayagh, Soraya. (2010). Literature for children and adolescents and promotion of reading Tehran: Samt. [in Persian].
 - Kashefi Khansari, Seyyed Ali. (2016). Adolescent literature is on the verge of another evolution. Criticism of children's books. (Series 14), 3-7, [in Persian].
 - Critchley, Simon. (2005). On humor, trans. Sohail Somi, Tehran: Qoqnoos. [in Persian].
 - Motaghi, Hossein. (2010). Mice and cats, according to ancient manuscripts. Comic book "5". Collected by Seyyed Abdul Javad Mousavi. Tehran: Surah Mehr. P. 74. [in Persian].
 - Mohammadi, Ali, Taslim Jahromi, Fatemeh. (2013). Investigation and analysis of Mock epics and their types in the Persian language. New Literary Essays. 47(3), 87-122, [in Persian].
 - Mohajer, Mehran, Nabavi, Mohammad. (2002). Vocabulary of English-Persian, Persian-English literature and literary discourse. Tehran: Agah. [in Persian].
 - Mehravaran, Mahmoud, Ravanbakhsh, Mohammad Hossein. (2019). Textual analysis of satire (with definition of satire based on contemporary literary theories), Quarterly Journal of Literary Studies, Year 17, No. 69. [in Persian].

-
- Mirsadeghi, Jamal. (2009). Story Elements, Tehran: Shafa. [in Persian].
 - Nasr-Isfahani, Mohammadreza, Pouremad, Sara (2017). Investigation and analysis of the Mockheroic genre in children's and adolescent literature based on selected works. The first national literary research conference: a comparative studies approach, Tehran. [in Persian].
 - Nemati, Yasamin, Sattari, Reza. (2017). Analysis of satire in three Mock epics from the point of view of inconsistencies. History of Literature (Research Journal of Humanities), 11(2), 77-100, [in Persian].
 - Hasheminasab, Seddigheh. (1992). Children and official literature of Iran: investigation of different aspects of rewriting of classical Iranian literature for children and adolescents, Tehran: Soroush. [in Persian].